

3. Хараджи М. В., Труніна Г.О. Емоційно-психологічний стан студентської молоді під час війни. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 12. С. 793-801.

Наталія Лупак

доктор педагогічних наук, професор
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

lupak@elr.tnpu.edu.ua

Ольга Довганюк

здобувачка магістерського рівня
вищої освіти за спеціальністю:
«Початкова освіта. Дитяча психологія»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

olavolodimirivna29@gmail.com

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК В ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасному світі, де міжособистісні взаємодії та співпраця стали ключовими аспектами як у навчанні, так і в майбутній професійній діяльності, соціальні навички набувають особливої значущості. Оскільки у молодшому шкільному віці закладаються основи соціальної поведінки, здатності до співчуття, емпатії, ефективного спілкування та вирішення конфліктів, розвиток соціальних навичок у цей період допомагає дітям адаптуватися до шкільного колективу, сприяє формуванню позитивних відносин з однолітками та вчителями, а також впливає на психоемоційну стабільність. Враховуючи важливість соціальних навичок в розвитку особистості, вивчення їх ролі дає

змогу не тільки підвищити ефективність освітнього процесу, а й забезпечити гармонійний розвиток дитини, готової до майбутніх соціальних викликів.

Аналіз наукової літератури (Н. Бібік [4], Ю. Дроздова [1], О. Дубініна [1], О. Гриджук [3], Т. Кочубей [2], О. Лободинська [3], І. Пасько [5], Т. Піроженко [6], А. Шпеко [7], Ю. Ткачук [2], О. Хартман [6] та ін.) показує, що в основу дослідницьких пошукувань покладено концептуальні підходи до визначення соціальних навичок, обґрунтування місця соціальних навичок у системі компетентностей особистості, шляхів формування соціальних навичок здобувачів освіти, аналіз досліджень соціально-емоційних навичок в аспекті успішності, форми і методи розвитку соціальних навичок молодших школярів та ін. Проте обґрунтування ролі соціальних навичок в особистісному розвитку молодшого школяра в опрацьованій нами літературі виявлено не в повній мірі.

Мета статті – обґрунтування ролі соціальних навичок в особистісному розвитку молодшого школяра.

Значення соціальних навичок в особистісному розвитку молодшого школяра є надзвичайно важливим, оскільки саме в цьому віці закладаються основи соціальної та міжособистісної взаємодії, а також формуються ключові елементи соціальної компетентності. Молодший шкільний вік є періодом, коли діти активно взаємодіють з однолітками, вчителями та іншими дорослими, що стає важливим етапом на шляху до розвитку особистості. Соціальні навички включають вміння спілкуватися, слухати, взаємодіяти з іншими, вирішувати конфлікти, працювати в команді та проявляти емпатію. Ці навички є критичними для нормальної соціалізації дитини і її успішної інтеграції в суспільство.

Як стверджує А. Шпеко, соціальні навички молодшого школяра передбачають здатність ефективно взаємодіяти з однолітками та дорослими в різних соціальних контекстах. Вони включають вміння вести конструктивну бесіду, слухати інших, проявляти емпатію та поважати особисті кордони. Розвинуті соціальні навички допомагають дитині адаптуватися в шкільному середовищі, налагоджувати здорові взаємини з однокласниками та педагогами, а також ефективно вирішувати конфлікти [7].

І. Пасько соціальні навички молодшого школяра визначає як комплекс умінь та знань, які сприяють успішній інтеграції дитини в соціум. Вони включають здатність до співпраці в групах, вміння розуміти й адаптувати свою поведінку в залежності від соціальних умов, а також навички конструктивного вирішення конфліктів. Розвиток їх є важливим етапом на шляху до соціальної зрілості та емоційної стабільності дитини [5].

За словами Ю. Дроздової. О. Дубініної, соціальні навички здобувачів освіти охоплюють вміння будувати здорові та взаємні стосунки з оточуючими, що включає здатність до активного слухання, емпатії та адекватного вираження власних почуттів. Вони дозволяють брати участь у колективній діяльності, адекватно реагувати на соціальні ситуації та підтримувати гармонійні відносини з однолітками. Формування таких навичок є необхідним для успішної соціалізації та подальшого розвитку особистості [1].

Одним із ключових аспектів розвитку соціальних навичок Н. Бібік називає здатність дитини сприймати та розуміти емоції інших людей. Вміння проявляти співчуття, співпереживати, а також розпізнавати емоційний стан оточуючих є важливими складовими емоційного інтелекту. Діти, які вчаться розпізнавати свої емоції і контролювати їх, стають більш впевненими в собі. Вони можуть адекватно реагувати на стресові ситуації та вирішувати конфлікти мирним шляхом. Здатність дитини зрозуміти і адекватно реагувати на свої емоції також допомагає їй будувати здорові стосунки з іншими людьми, підтримувати емоційну рівновагу та уникати агресії чи ізоляції. Формування таких навичок допомагає дітям краще розуміти мотивацію та поведінку інших, що сприяє розвитку взаєморозуміння та зміцненню відносин. Важливою частиною цього процесу є навчання дітей проявляти повагу до інших людей, що є основою для формування здорових і конструктивних соціальних зв'язків [4].

Невід'ємною частиною розвитку соціальних навичок Т. Піроженко та О. Хартман вважають здатність дитини до роботи в групі. Командна діяльність сприяє розвитку таких якостей, як відповідальність, взаємоповага, вміння слухати та висловлювати свої думки, а також уміння діяти на благо групи, а не

тільки для власної вигоди. Навчання дітей спільної роботи в групі розвиває їхню здатність до співпраці, терпимості до різних точок зору та готовності йти на компроміс. Спільна діяльність в класі чи під час ігор дозволяє дитині не лише навчитися співпрацювати з однолітками, а й розвинути важливі для майбутнього якості, такі як терпимість, взаємоповага, готовність до компромісів. На їх думку, це також включає вміння розпізнавати та враховувати різні точки зору, що є невід'ємною частиною успішної взаємодії у майбутньому [6].

Важливою складовою соціальних навичок О. Лободинська, О. Гридчук визнають вміння слухати інших. Слухання є не лише фізичним процесом сприйняття звуків, а й активним етапом взаємодії, що включає уважність до того, що говорить співрозмовник, та намагання зрозуміти його точку зору. Особи, які навчаються слухати уважно, можуть краще співпрацювати з однолітками, вчителями та іншими дорослими, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок і, відповідно, їх соціальної адаптації. Важливо, що здобувачі, які володіють необхідними соціальними навичками, значно рідше переживають стресові ситуації в школі, легше знаходять спільну мову з ровесниками та педагогами, що позитивно впливає на ефективність навчальної діяльності [2].

Отож констатуємо, що формування соціальних навичок є важливим не лише для успішної адаптації в шкільному середовищі, а й для подальшого особистісного розвитку дитини. Соціальні навички є основою для побудови міцних, здорових відносин з іншими людьми в майбутньому, чи то в професійній сфері, чи в особистому житті. Більше того, вони сприяють розвитку таких важливих якостей, як емпатія, терпимість, відповідальність і вміння працювати в команді. Розвиток соціальних навичок у молодшому шкільному віці займає важливе місце в процесі соціалізації та особистісного становлення дитини. Молодший шкільний вік є періодом, коли діти не тільки навчаються взаємодіяти з оточенням, але й активно проявляють свою особистість через спілкування, участь у групових іграх та інших формах соціальної взаємодії.

Зазначимо, що особливу роль у розвитку соціальних навичок відіграють дорослі, зокрема вчителі та батьки. Вони повинні не лише демонструвати

правильні соціальні моделі поведінки, а й активно залучати дітей до різних видів діяльності, які сприяють розвитку цих навичок. Використання різноманітних методів навчання, таких як рольові ігри, групові проекти, дискусії та інші інтерактивні форми роботи, дозволяє дітям на практиці навчитися вирішувати соціальні проблеми, налагоджувати стосунки та досягати спільних цілей.

Отже, соціальні навички є важливою складовою особистісного розвитку молодшого школяра. Вони не тільки сприяють успішній адаптації в шкільному середовищі, але й є основою для подальшого гармонійного розвитку особистості. Вміння ефективно взаємодіяти з іншими, проявляти співчуття, вирішувати конфлікти та працювати в команді є необхідними для формування соціально адаптованої особистості, здатної успішно функціонувати в соціумі. Соціальні навички молодших школярів формують не лише здатність до конструктивного спілкування та вирішення конфліктів, а й сприяють розвитку таких важливих особистісних якостей, як емпатія, самоконтроль і соціальна відповідальність. Формування у здобувачів початкової освіти соціальних навичок є надзвичайно важливим етапом у їх особистісному розвитку, що має довгострокові позитивні наслідки для соціальної адаптації та гармонійного соціального становлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх і професійних моделях. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару (Київ, 21 лютого 2020 р.)*. Київ : КНТЕУ, 2020. С. 31-34.
2. Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип 2(7). С. 42-51.
3. Лободинська О. М., Гриджук О. Є. Формування соціальних навичок студентів : проблеми й перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 3. С. 116-121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2020_30_3_22.

4. Нова українська школа : poradnik dla vchytel'ya / za red. H.M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.
5. Пасько І. Соціально-емоційні навички як запорука успішності – дослідження з доказової педагогіки. URL : <https://nus.org.ua/2024/11/24/sotsialno-emotsijni-navychky-yak-zaporuka-uspishnosti-doslidzhennya-z-dokazovoyi-pedagogiky>.
6. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». Київ : Алатон, 2016. 32 с.
7. Шпеко А. А. Форми і методи розвитку соціальних навичок молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34 (1). С. 152-156.

Олена Матвієнко

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м.Київ, Україна

Марта Химич

здобувачка магістерського рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м.Київ, Україна

24pf.m.khymych@std.udu.edu.ua

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СТВОРЕННІ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Роль учителя початкової школи у створенні психологічно безпечного середовища для дітей в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою. Школа